

Энгельс Дарашэвіч

ФАЛЬКЛОР У ТЭЗАЎРУСЕ КУЛЬТУРЫ

Неабходнасць вывучэння каранёвых форм культуры, якія стыхійна склаліся, праіснавалі тысячагоддзі і паспяхова выканалі галоўную функцыю культуры (функцыю *задавальнення фізічных і духоўных запатрабаванняў этнасу як біясацыяльнай сістэмы*), неаднаразова падкрэслівалася шэрагам навукоўцаў. У гэтым кантэксце даследаванні фалькларыстаў і этнічных антрапологаў раўняюць з вывучэннем універсальных форм чалавечай гісторыі [7, с. 5]. І сапраўды, фалькларысты даследуюць асобныя *каранёвыя формы арганізацыі мыслення і паводзін* – асобныя традыцыйныя культуры.

У XXI стагоддзі відавочна, што традыцыйныя культуры сябе гістарычна спраўдзілі – праіснавалі пэўны (вельмі працяглы) час, дастатковы для таго, каб стаць спадчынай, перадаваемай паміж пакаленнямі з нагоды сваёй каштоўнасці для супольнасці. Многія элементы вясковых еўрапейскіх культур увайшлі ў светапогляд і паводзіны гараджан і невынішчальныя з іх культуры, бо ахоўваюць псіхічнае і фізічнае здароўе чалавека, бароняць яго ад стрэсаў, адзіноты, канфліктаў з сабою і ўласным асяродкам. Французкі геній XX стагоддзя Ренэ Генон папярэджаў, што традыцыяй можна лічыць *не ўсялякае перайманне, а перайманне таго, што вартае пераймання* [2, с. 46]. Таму кожная вывучаная традыцыя (і яе мадыфікацыя, развіццё, сінтэз з сучаснасцю), бяспрэчна, прапануе нешта карыснае для гістарычнага вопыту і стратэгіі выжывання чалавецтва ўвогуле.

Асэнсаванне спадчыны традыцыйнай культуры, пошук форм яе інтэграцыі ў сучаснасць – актуальная тэарэтычная і практычная праблема для еўрапейцаў XXI стагоддзя, якія з увагай глядзяць на Усход, што дэманструе жыццяздольны сінтэз традыцый і мадэрнізму (Японія, Карэя, Кітай, Індыя, Арабскія Эміраты), які вядзе ўсходнія нацыі да эканамічнага і культурнага дамінавання ў свеце. Эдвін Тофлер у творах «Трэцяя хваля» і «Футуршок» адзначае: выйсце з культурнага крызісу Захаду – вяртанне да глыбіннай спадчыны яго культуры. Даследчык падкрэслівае, што такія інтэнцыі актуальныя нават у ЗША (краіне поліэтнічнай, чыя культура сфарміравана пераважна на аснове касмапалітызму і мадэрнізацыі), бо толькі традыцыі ўпарадкаваюць інавацыі (колькасць якіх імкліва-бескантрольна нарастае), і толькі традыцыі здольныя паменшыць «шок ад інавацый культуры», якім адзначаная мяжа XX і XXI стагоддзяў.

Сёння нематэрыяльная культурная спадчына – помнікі фальклору – запатрабаваныя грамадствам на новым – глабалізацыйным – «вітку» яго развіцця. Фальклор вабіць увагу і вузкага кола даследчыкаў, і прадстаўнікоў буйных сацыяльных рухаў (традыцыялістаў, футуролагаў, аматараў поп-арту і авангарду), якія часам паўстаюць і ў якасці вытворцаў ці спажыўцоў твораў мастацтва, заснаванага на традыцыйных формах. Даследчыкі амаль адзінагалосна сцвярджаюць, што фальклор – праграмная аснова ўсёй гуманістычна арыентаванай сусветнай мастацкай культуры, крыніца асобных нацыянальных мастацкіх традыцый, увасабленне самасвядомасці народаў.

Увогуле, калі весці гаворку пра актуальнасць даследавання фальклору, традыцыйнай культуры ў XXI стагоддзі (стагоддзі «інфармацыйнага выбуху» і глабалізацыі), варта памятаць, што аснова гуманізму і людскасці – т.зв. агульначалавечыя каштоўнасці – не універсальныя, яны створаны ў культурах асобных народаў, а, як сцвярджаюць этнографы: «...кожны фрагмент сусветнай культуры належыць усяму чалавецтву цалкам, таму шкодных ведаў няма, як няма і бессэнсоўнага мастацтва» [1, с. 26]. Практычныя намаганні па дасягненні пэўнай мэты, як вядома, ад пачатку (калі ставяць дасягальныя мэты) павінны быць добра змадэляванымі, падрыхтаванымі тэарэтычнымі выкладкамі, таму гісторыкі культуры і эстэтыкі лічаць, што: «Сёння, як ніколі раней, важнае значэнне набывае агульная тэорыя фальклору, якая магла б стаць навуковай асновай для практычнай фалькларыстыкі, запраграмаванай на адраджэнне народнай творчасці» [4, с. 61].

Суквецце культур сучаснасці, ды і чалавецтва ўвогуле даследчык, узброены дасягненнямі тэорыі фальклору, бачыць як з’явы, пранятыя тонкім павуціннем наступстваў традыцыйнага светаўспрымання, паводзін і артэфактаў. А ў гэтыя дасягненні, сярод іншых, уваходзяць канцэпцыі энцыклапедычна гуманітарна і натуральна-навукова адукаваных Клода Леві-Строса, Мірчы Эліядэ, Яўгена Гіпіуса, Барыса Пуцілава, іншых тытанаў народазнаўства XX стагоддзя, аўтарытэт якіх аспрэчваць бессэнсоўна. Таму традыцыйнай культуры наканавана існаваць (у тым ці іншым выглядзе) і ў XXI стагоддзі. Наколькі тонкай і стромкай будзе гэтая «абмотка» традыцыі, і ці стане яна «каркасам» будучыні – сёння мы можам толькі прагназаваць, але большасць паслядоўных аналітыкаў усё ж ўскладае свае надзеі і спадзяванні на постфальклор і традыцыялістычныя сацыяльныя рухі.

Постфальклорныя з'явы з цягам часу (згодна з уласным генезісам і зместам) маюць тэндэнцыю вяртання да аўтэнтычных форм, максімальна набліжаных да традыцыі. Бясспрэчна, што ў традыцыяналізме заўсёды ёсць моцная альтэрнатыва бессістэмнай мадэрнізацыі і падпарадкавання авантурнаму футурызму. Так гучаць меркаванні людзей, якія ўзважваюць свае словы і прадстаўляюць перакананні буйных супольнасцяў і нават сусветных канфесій. Згодна з меркаваннем папярэдняга першасвятара католікаў: «Мэтай усіх сучасных рухаў за свабоду ... з'яўляецца «быць як Бог», г. зн. ні ад каго і ні ад чаго не быць у залежнасці. Свабода ж чалавека – гэта раздзеленая свабода, свабода ў сумесным быцці свабод, што ўзаемна абмяжоўваюць і нясуць адно аднаго» [5, с. 31]. Без сумніву, апошняе надзвычай блізка стаіць да светапогляду носьбітаў традыцыі, якія (адпаведна даследаванням кагнітыўнай культуралогіі) без паняцця «Мы» не мяркуюць паняцце «Я», але, пры гэтым, застаюцца вольнымі і задаволенымі жыццём. Як правіла, яны дакладна даюць сябе справаздачу, што ў сумеснай прыхільнасці асвечанаму часам завету («Старынушка» завуць яго ўдзельніцы палескай Стралы) – шлях да супольнага жыцця ва ўпарадкаваным, гуманістычным і людскім свеце.

Што тычыцца менавіта тэзаўрусных метадык вывучэння культуры, у тым ліку фальклору, то, з-за недахопу месца, яны тут толькі маніфестуюцца [3], [6].

Спіс літаратуры:

1. Бромлей, Ю.В. Культура народов мира глазами этнографов / Ю.В. Бромлей, Р.Г. Подольный // Глазами этнографов / Редкол.: Ю.В. Бромлей (отв. ред.) и др. – М. : Наука, 1982. – С. 3 – 27.
2. Генон, Р. Очерки о традиции и метафизике / Р.Генон ; пер. с фр. В.Ю.Быстрова. – СПб.: Азбука, 2000. – 320 с.
3. Дорошевич Э.К., Соколов К.А. Тезаурус пограничья (пропедевтика исследования) / Э.К. Дорошевич К.А. Соколов // Шлях да ўзаемнасці. – Беласток, 2009. – С. 455 – 458.
4. Конан, Ул. Эстэтыка і паэтыка фальклору / Ул. Конан // Конан Ул. Выбранае / Укл. М.А. Козенкі. – Мінск: Смэлтак, 2009. – С. 470 – 531.
5. Ратцингер, Йозеф (Бенедикт XVI). Вера – Истина – Толерантность. Христианство и мировые религии / Йозеф Ратцингер. – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. – 376 с.
6. Тэзаўрусны аналіз мировой культуры. – зб. научн. трудов, вып. и посл. под общ. ред. Вл. А. Лукова. – М. : Изд-во Мос. гуманитарного ун-та, 2005. – 226 с.
7. Kroeberg, A.L. Configurations of Culture Growth / A.L. Kroeberg. – Berkeley and Los Angeles: University and Los Angeles, 1944. – 882 p.